

ПІДХОДИ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ВИЩИХ ПСИХІЧНИХ ФУНКЦІЙ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ РОЗВИТКУ

Нажаль, останнім часом кількість дітей з проблемами розвитку зростає як у світі, так і в Україні. Це пов'язано з різноманітними впливами як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що ведуть до виникнення уражень центральної нервової системи, які здебільшого виникають під час пренатального періоду, при патології пологів, або ж протягом перших трьох місяців життя дитини. Ці порушення можуть провокувати розлади як когнітивних процесів так і емоційної сфери дитини. Такі розлади надалі можуть проявитися в вигляді аутизму, синдрому дефіциту уваги та гіперактивності, синдрому дауна та інших змінах особистості дитини, і призвести до значних соціально-психологічних проблем у сім'ї і суспільстві. Тому виникає нагальна потреба у розробці та виборі індивідуальних підходів до корекції цих станів [1].

Основна ціль широкого кола спеціалістів, які залучені до вирішення цих проблем, полягає у необхідності допомогти дітям, які мають певні проблеми розвитку, а також дітям з аномальним розвитком, подолати труднощі, які виникають під час навчання та взаємодії з однолітками, а саме, зробити все можливе, щоб вони навчилися письму, читанню, рахуванню, та іншим навичкам та вмінням. Для цього необхідне, перш за все, професійне, своєчасне, системне, послідовне обстеження дитини групою спеціалістів з встановленням механізмів та причини порушень вищих психічних функцій для того, щоб вірно виявити причину труднощів, які виникають у дитини під час навчання, а також дефектів загального психічного розвитку, та на науковій основі розробити спеціальну методику подолання порушень психічних функцій та розвитку дитини. Велика кількість сучасних спеціалістів використовують стандартизовані методи відновлення порушених функцій, які застосовують зарубіжні спеціалісти, що не дає можливості врахувати індивідуальні особливості становлення вищих психічних функцій в онтогенезі кожної дитини [1].

Нещодавно вважалося, що такі вищі психічні процеси як

мова, письмо, рахування, пам'ять, мислення не відновлюються, оскільки пов'язані з певною обмеженою ділянкою мозку і тим патологічним процесом, який формується в ньому. Однак, розробки сучасної нейропсихології свідчать про інше, а саме про можливість збереження втрачених вищих психічних функцій в результаті відновлюючого навчання [2]. Як відомо, психофізіологічною основою вищих психічних функцій є функціональні системи, які за П.К. Анохіним, не з'являються із народженням дитини, не формуються самостійно, а утворюються під час діяльності, взаємодії, спілкування з людьми протягом життя. Це спонукає мозок працювати в іншому режимі, формувати нові функціональні системи, які, в свою чергу, будуть сприяти реалізації вищих психічних функцій. Таким чином, формуються і втрачені функції, наприклад, мова, або моторні навички. Стало відомо, що відновлення відбувається шляхом міжсистемної або внутрішньо системної перебудови порушеної функції за допомогою раціонального відновлюючого навчання. Для цього використовуються спеціальні психологічні методи і програми, адекватні механізму порушення функціональної системи та психічної функції [3].

В основі відновлення вищих психічних функцій, як вважає Л.С. Цветкова, знаходяться принцип перебудови функціональних систем, раціонального відновлюючого навчання, підбір адекватних методів згідно із структурою порушення, характер навчання, який обумовлений причиною порушення, а не зовнішньою картиною хвороби. Тому, головне завдання нейрокорекції полягає у стимулюванні розвитку певних структур мозку, а також формування скоординованої роботи структур мозку [4]. Нейропсихологом та іншими спеціалістами, які беруть участь у корекції поведінки дитини, створюється індивідуальна програма курсу, яка актуальною і спрямованою саме на вплив змінених параметрів поведінки та стану дитини. В програмі можуть бути використані у різних комбінаціях сучасні методи дитячої корекційної нейропсихології, наприклад, такі як метод заміщуючого онтогенезу (А.В. Семенович). Цей підхід спрямований на формування базових основ. Вплив на сенсомоторний рівень

психіки дитини стимулює розвиток вищих психічних функцій. Основним змістом завдань є різні види тілесно-орієнтованих технік та дихальних вправ. Кожен з рівнів корекції направлений на активацію певних функціональних блоків мозку. Першим рівнем є стабілізація та активація енергетичного потенціалу організму. Тому завдання цього рівня спрямовані, в першу чергу, на функціональну активацію підкіркових утворень головного мозку. Другий рівень забезпечує взаємодію з навколишнім світом. Він направлений на стабілізацію міжпівкульної взаємодії та формування специфіки правої та лівої півкулі. Третій рівень, довільної саморегуляції, направлений на формування оптимального функціонального стану передніх відділів мозку [3].

В основі методу нейро-сенсомоторної інтеграції рефлексів, автором якого є С.А. Масгутова, знаходиться інтеграція рефлексів, які мають подвійне значення: захищати та розвивати.

До програм, які використовуються при роботі з дітьми, висувуються певні вимоги, а саме: вибірковість вмісту програми; послідовність виконання операцій; багаторазове відтворення програми у процесі навчання, урахування зовнішніх стимулів, що створює умови для достатнього рівня самостійності та активності у виконанні програми дитиною [5].

В залежності від ступеня порушень вищих психічних функцій, адекватності та своєчасності постановки діагнозу строки відновлення і плану корегуючи заходів строки відновлення функцій віком 4-6 років коливаються від пів року до двох років для першого функціонального блоку.

Такі підходи вже застосовується у спеціальних центрах по роботі з дітьми із порушеннями розвитку. Вони включають індивідуальний підхід до кожної дитини та дозволяють досягти певних успіхів у її розвитку, створити позитивний настрій, як у дитини, так і батьків та сформувати перспективу на майбутнє.

Література

1. Визель Т.Г. Основы нейропсихологии: учебник для студентов вузов / Визель Т.Г. – М.: В.Секачев, 2016. – 264 с.

2. Гончаров В.С. Психология проектирования когнитивного развития: монография / В. С. Гончаров. – Курган: Изд-во Курганского гос. ун-та, 2005. – 272 с.
3. Семенович А.В. Нейропсихологическая коррекция в детском возрасте. Метод замещающего онтогенеза: Учебное пособие / Семенович А.В. – М.: Генезис, 2015. – 474 с.
4. Цветкова Л.С. Методика нейропсихологической диагностики детей / Л.С. Цветкова. - М.: "Российское педагогическое агентство", "Когито-центр", 1998. - 128 с.

Neuro-Structural Reflex Integration Therapy, Dr. Svetlana Masgutova, International Dr. Svetlana Masgutova Institute of Movement Development and Reflex integration, Warsaw. 2006